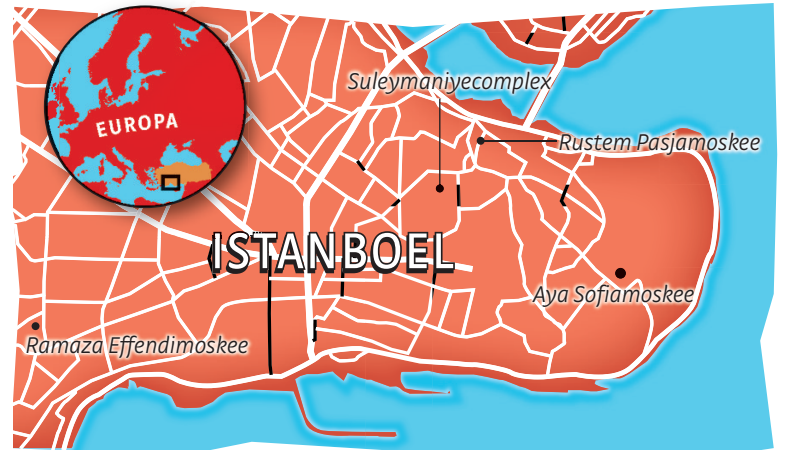

Bouwmeester in Istanboel

Istanboel is dit jaar culturele hoofdstad van Europa. Daarom worden in versneld tempo de honderden monumentale bouwwerken gerestaureerd. Extra nadruk krijgt het oeuvre van de zestiende-eeuwse architect Sinan.

tekst JOOST VERMEULEN
foto's RÉNIE VAN DER PUTTE

Halverwege de zestiende eeuw was het Ottomaanse rijk op zijn hoogtepunt. Vanuit de hoofdstad Constantinopel regeerde sultan Suleiman 'de Prachtlievende' over een gebied dat zich uitstreckte over grote delen van Azië, Afrika en het oosten van Europa. Veel van de aan zijn hof verzamelde rijkdom werd gebruikt om de hoofdstad te verfraaien. De honderden gebouwen die onder Suleiman en zijn opvolgers werden gebouwd, gaven de stad haar kenmerkende skyline. Het woud van minaretten en de vele koepels vormen een blijvende herinnering aan de bloeitijd van het Ottomaanse Rijk.

Aan deze transformatie heeft de architect en bouwheer Sinan als geen ander bijgedragen. Aan het einde van de vijftiende eeuw geboren als zoon van een christelijke ambachtsman in het plaatsje Agirnas, niet ver van het huidige Kayseri, klom Sinan via het leger op in de ambtelijke organisatie. In zijn jonge jaren ontwierp hij vooral bouwwerken als bruggen en waterleidingen.

Zijn bekering tot de islam, rond 1520, gaf hem toegang tot de hoogste kringen en uiteindelijk werd hij in 1538 *mimarbaşı*: rijksbouwmeester. Daardoor kreeg hij niet alleen opdrachten van de sultan, maar ook van de belangrijkste ambtenaren. Overal in het enorme rijk verschenen van hem moskeeën, badhuizen, karavanserais, ziekenhuizen.

Maar het grootste deel van zijn productie lag in en rond Istanboel. In een recent verschenen architectuurgids worden niet minder dan 57 objecten (waarvan een groot deel bestaat uit meerdere gebouwen) van zijn hand opgesomd die nu nog te zien zijn. Zo is het Süleymaniye complex, een verzameling religieuze gebouwen en het grootste ensemble dat Sinan in Istanboel bouwde, één van de topattracties.

Dit complex, dat behalve een moskee ook een badhuis, drie Koran-

De Rustem Pasjamoskee is beroemd vanwege zijn tegeltableaus.

scholen, een gastenverblijf, publieke keukens en een ziekenhuis bevat, ontwierp Sinan tussen 1550 en 1554 in opdracht van sultan Suleiman. Sinan meldt in zijn autobiografie dat de moskee een grotere koepel moest krijgen dan de Aya Sofia. Dat lukte: hij is niet alleen veel lichter dan die eeuwenoude voorganger, maar is ook groter. En het centrale deel bevat de grootste overkoepelde ruimte van Istanboel.

Iets naar het zuidwesten ligt het Şehzade complex: ook een moskee, een school, een ziekenhuis en talrijke bijgebouwen, in 1548 ook in opdracht van sultan Selim ontworpen.

Het was bedoeld als eerbetoon aan zijn jonggestorven zoon, prins Mehmet. Wie goed naar de koepel van de moskee kijkt, ziet al wat Sinan een aantal jaren later bij de bouw van de grote Süleymaniye moskee hoopte te bereiken. De voorgevel is nog iets gedrongen en de elegante zijvleugels met gaanderijen, die zo kenmerkend zijn voor de latere Süleymaniye moskee, ontbreken, maar de zijbeuken met twee lagen koepels zijn al wel aanwezig.

De derde belangrijke moskee die Sinan – in opdracht van de eerste minister – in korte tijd bouwde, is die van Rustem Pasja, ten noordwesten van de Süleymaniye moskee. Hij ligt bijna verstoep in een hoek van de souk (overdekte markt) die vlak bij de haven van Eminönü begint. Deze moskee is beroemd vanwege zijn fraaie tegeltableaus, buiten en binnen.

Wie verder op zwerftocht gaat, kan in Istanboel vrijwel het hele oeuvre zien dat Sinan als opperbouwmeester heeft ontworpen: van de kleine moskee in de buitenwijk Sütlüce uit 1538 tot en met moskee van Ramaza Effendi in de wijk Kocamustafapaşa uit 1586, twee jaar voor zijn dood. En zijn door hemzelf ontworpen graf bevindt zich in het hart van de stad. Dit door leerlingen – op basis van zijn tekeningen – gebouwde monument ligt in een smalle straat vlak

achter het Süleymaniye complex.

Van Sinans bewaard gebleven monumenten bestaat het merendeel uit moskeeën en andere religieuze gebouwen, zoals *medresses* (Koranscholen). Verder ontwierp hij een flink aantal graftombes voor hooggeplaatste inwoners. Ook zijn er nog heel wat van zijn badhuizen over. Een heel mooi voorbeeld is het in opdracht van Yakub Aga gebouwde badhuis in een oude volkswijk, vlak bij de spoorlijn langs de kust.

Sinan had een enorme belangstelling voor de soefibeweging, een mystieke stroming die tot aan het midden van de vorige eeuw een

van Miramah vlak bij de Edirnepoort, staan al heel lang in de steigers of zijn in het verleden zo slecht gerenoveerd dat van het oorspronkelijke ontwerp van Sinan niets meer terug te vinden is, zoals de moskee van Hacı Evhad in de wijk Yedikule.

Maar in het afgelopen jaar is men met de restauratie van een aantal monumenten van zijn hand (waaronder twee kleine moskeeën in Yedikule) begonnen; andere zullen dit jaar volgen. En de restauratie van de Süleymaniye moskee, die meer dan zes jaar heeft geduurd, zal ook dit jaar worden afgerond.

Voor de soefibeweging ontwierp Sinan verscheidene heiligdommen

groot aantal aanhangers had in heel Turkije. Voor deze beweging ontwierp Sinan verscheiden heiligdommen, zogeheten *tekkes*: bouwwerken met in het midden een ronde houten vloer, waarop de derwischen hun rituele dansen konden uitvoeren.

Hoewel er de laatste jaren steeds meer belangstelling komt voor het oeuvre van Sinan, verkeert een aantal van zijn bouwsels in slechte staat. Zo staat het schitterende complex van Haseki Hürem al jaren leeg. Andere moskeeën, zoals die

Voor de liefhebber van Sinans werk is er nog meer goed nieuws. Want onlangs verscheen van de hand van de Turkse architectuurcriticus Reha Günay een handzaam overzicht van alle werken van Sinan in Istanboel. In *A guide to the works of Sinan the architect in Istanbul* geeft ze niet alleen een overzicht van alle monumenten aan de hand van handige kaartjes, ze schreef ook een gedegen inleiding over leven en werk van deze beroemde architect. Deze gids is in alle beter boekhandels van Istanboel te koop.

Begraafplaats bij het Süleymaniye complex.